

УДК 371.13.02:808:5

DOI 10.24919/2411-4758.2017.110046

Олена СЕМЕНОГ,

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (Україна, Суми) olenasemenog@gmail.com
orcid.org/0000-0002-8697-8602*

ЕТНОЛИНГВОДИДАКТИЧНА КУЛЬТУРА УЧИТЕЛЯ У ПРАКСЕОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

У статті окреслено окремі аспекти формування етнолінгводидактичної культури майбутніх учителів-словесників у процесі мовно-методичної підготовки на магістерському освітньому рівні на праксеологічних засадах. В основу викладання модуля покладено програмні вимоги до соціо-, етнокультурного компоненту навчання української мови у старшій школі. Дослідження концепту «праця» розглядається крізь призму етнолінгводидактичної культури, що виявляється у здібностях і вміннях використовувати етнолінгвістичний матеріал в освітній діяльності з метою формування загальнолюдських, національних морально-етичних цінностей.

Ключові слова: майбутній учитель-словесник; мовно-методична підготовка; етнолінгводидактична культура; праксеологічний підхід; концепт «праця».

Лит. 19

Елена СЕМЕНОГ,

доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой украинского языка, Сумский государственный педагогический университет имени А. С. Макаренка (Украина, Сумы) olenasemenog@gmail.com

ЭТНОЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА УЧИТЕЛЯ В ПРАКСЕОЛОГИЧЕСКОМ ИЗМЕРЕНИИ

В статье обозначены отдельные аспекты формирования этнолингводидактичной культуры будущих учителей-словесников в процессе лингвометодической подготовки в магистратуре на праксеологических началах. В основу преподавания модуля положены программные требования к социо, этнокультурного компонента обучения украинскому языку в старшей школе. Исследование концепта «труд» рассматривается сквозь призму этнолингводидактической культуры, что находит отражение в способностях и умениях использовать этнолингвистический материал в образовательной деятельности с целью формирования общечеловеческих, национальных морально-этических ценностей.

Ключевые слова: *будущий учитель-словесник; лингвометодическая подготовка; этнолингводидактическая культура; праксеологический подход; концепт «труд».*

Лит. 19.

Постановка проблеми. Енергетика рідного слова животнорна. Це «оберіг етнокультурної унікальності українства» (І.Дзюба). У час, коли надто крихкими між державами є цінності миру, взаємоповаги, милосердя, наявна «втрата сенсів у вихованні моральності, національної гідності, духовності, патріотизму» (В.Рибалка [12]), рідне слово, природне й водночас небуденне, «без золота, без каменю, без хитрої мови», виховує ціннісне бачення світу, задовольняє потреби у спілкуванні, у взаємодії, взаєморозумінні і співпереживанні, в самореалізації і самовираженні.

Значною мірою мовне виховання залежить від роботи розуму і серця учителя-словесника, його фахової майстерності. Сьогодні це культуролог і державник, провідник ідей державотворення і демократизації в Україні; через його розум, душу, серце вихованець пізнає тисячолітній досвід українського народу. Дійсно, справжнім майстром є вчитель, котрий володіє фундаментальними знаннями мови і літератури в поєднанні із традиціями національного виховання, вміє спільно з учнями охарактеризувати етномовні явища, оцінювати досягнення української культури на основі знання історичного контексту їх створення, висловлювати й обґрунтовувати власну позицію до питань, що стосуються ціннісного ставлення до історичного минулого, використовує етнолінгвістичний матеріал в освітній діяльності з метою формування загальнолюдських, національних морально-етичних цінностей (повага до себе й інших людей, повага до праці, гідність, чесність, відповідальність, турбота), тобто володіє етнолінгводидактичною культурою.

Важливість ефективної фахової діяльності, спрямованої на виховання особистості, яка «відчуває, думає, знає, говорить і успішно діє» [1, 23], актуалізує доцільність праксеологічно зорієнтованого інтегрованого модуля з етнолінгводидактики у мовно-методичній підготовці майбутніх учителів-словесників на освітньому рівні «магістр». Мета модуля – розширити уявлення студентів про національну специфіку мовної картини світу, про взаємозв'язок мови і культури, народну культуру як об'єкт етнолінгвістики, розвиток етнолінгвістики в Україні і за кордоном, сприяти формуванню умінь етнолінгвістичного аналізу текстів при викладанні фахових предметів у загальноосвітньому закладі.

Аналіз досліджень. На необхідності виховання загальнолюдських, морально-етичних цінностей як складників національної освіти акцен-

товано в Концепції «Нова українська школа». Проблема навчання української мови на основі етнолінгвістики та етнодидактики висвітлена у працях В.Дружененко, С.Єрмоленко, В.Жайворонка, В.Конобродської, В.Кононенка, Г.Лозко, Л.Сугейко та ін. Практикологічні засади фахової діяльності учителя є предметом досліджень І. Колесникової, О. Титової та ін.

Мета статті – на основі узагальнення наукових джерел з етнолінгвістики та етнолінгводидактики, аналізу навчальної програми, власного досвіду проведення занять з методики викладання української мови у вищій школі, на прикладі дослідження концепту «праця» здійснити опис окремих лінгвопраксеологічних аспектів формування етнолінгводидактичної культури майбутніх учителів української мови і літератури.

Вклад основного матеріалу. Окреслимо сутність ключових понять, якими керуємося в дослідженні. З урахуванням наукових напрацювань В.Жайворонка [4], М.Толстого [19] поняття «етнолінгвістика» розглядаємо як комплексну міждисциплінарну наукову галузь, що знаходиться на суміжжі власне лінгвістики, етнографії, фольклористики, культурології, соціології і досліджує мовні, етнокультурні, етнопсихологічні фактори. Паралельно використовують терміни «антропологічна лінгвістика», «лінгвістична антропологія». Поняття «етнолінгвопедагогіка» уживаємо на позначення системи знань, принципів, засобів виховного досвіду народу, вираженої на лексичному, фразеологічному та інших мовних рівнях.

Етнолінгводидактика (за основу приймаємо характеристику, запропоновану В.Кононенка [7], В.Жайворонка [4]) визначає принципи і прийоми вивчення рідної мови на основі етнокультурних, етнопсихологічних, етносоціальних даних і ґрунтується на джерельній базі етнолінгвістики. Термін «етнолінгводидактична культура» як одна із складових педагогічної культури вчителя, уведений В.Кононенком [7], віддзеркалює процеси мовомислення, мовотворення і мовопродукування особистості і передбачає широке коло знань загальнофілологічного, загальнокультурного спрямування, історії рідної мови в тісному поєднанні з історією культури, психології етносу, глибоке розуміння мови фольклору, художньої літератури, вміння виконувати етнолінгвістичний аналіз тексту. Такий різновид аналізу, зазначає Т.Єщенко, передбачає виділення, коментування та пояснення функціонального навантаження елементів національно-культурного мовного компонента [3, 17].

Зупинимося на окремих аспектах формування етнолінгводидактичної культури майбутніх учителів-словесників на засадах праксеологічного підходу на освітньому рівні «магістр». Поняття праксеоло-

гія походить від грецького *praxis* (дія, практика) і латинського *praxeus* (дія, дійство), означає «знання про дії» і покликана формувати потребу людини в гуманізації праці. Поряд використовують і термін лінгвопрагматика (грецьк. *pragma* – дія; *pragmatos* – справа); так називають галузь мовознавства, що вивчає мову в соціальному, ситуативному контексті. Праксеологічний підхід застосовуємо у процесі виконання покрокових пізнавальних дій (формулювати проблему, планувати послідовність дій, здійснювати пошук необхідної інформації з різних джерел, систематизувати її різними способами; здійснювати самоконтроль, самооцінку, самокорекцію), продуктивної мовної взаємодії з однокурсниками і викладачем з метою підготовки спільних етно-, соціолінгвістичних проєктів. Ураховуємо також положення особистісно орієнтованого підходу, що вивщує цілісність особистості у важливих сферах (Я – «Відчуваю», «Думаю», «Дію»), дбаючи про інтелектуальний, духовний, фізичний розвиток; урівноважує знаннєвий компонент змісту освіти з розвитком емоційної сфери, адаптаційних здібностей, антистресового потенціалу і життєвого оптимізму; передбачає оптимальні умови для різнобічного мовно-мовленнєвого розвитку особистості, ураховує її індивідуальні особливості, інтелектуальні та креативні інтереси, прагнення до самопізнання і саморозвитку.

В основу викладання модуля студентам-філологам нами покладено програмні вимоги до соціо-, етнокультурного компоненту навчання української мови у старшій школі. Соціокультурна змістова лінія у шкільному курсі української мови є інтегративною, реалізується в системі навчальних тем з етно-, соціолінгвістики, лінгвокультурології, лінгвокраєзнавства, лінгвопраксеології, які віддзеркалюють національну культуру українського народу та подають кращі зразки світової культури, спрямовані на формування інтелектуально розвиненої, морально досконалої, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості громадянина і патріота Української держави з високим рівнем національної ідентичності, умінь мобільно реагувати мовними засобами на спектр соціальних і культурних явищ, попереджувати й розв'язувати конфлікти, досягати компромісів; працювати у групі, конструктивно спілкуватися [10]. Дидактичний матеріал модуля становлять національно-марковані слова в текстах усної народної творчості, художньої літератури, записах, виконаних студентами під час фольклорної, діалектологічної практик.

З-поміж концептів, які увиразнюють ідеї праксеологічного підходу і відображені в наскрізних лініях шкільного курсу української мови «Здоров'я і безпека», «Громадянська відповідальність»; «Екологічна

безпека і сталий розвиток»; «Підприємливість і фінансова грамотність», на заняттях модуля спільно зі студентами досліджуємо концепт «праця». Узагальнення напрацювань фольклорних і художніх творів, наукових студій дозволяє розширити і поглибити уявлення про даний концепт у таких напрямках: «праця - труднощі, турботи, втома», «праця - благо, добро»; «праця - здоров'я», «праця – натхнення, внутрішня краса людини, духовне багатство, саморозвиток людини» Зі студентами аналізуємо останні два значення.

Кожна робота легка, коли охоче її робити – наголошується у прислів'ї [11, 298]. «Праця є благо», а працьовитість - однією із основних цінностей, які характеризують людину. Наполегливу працю пов'язують з матеріальним добробутом. Підтвердженням цьому є етимологія лексеми «добрий», що означає форма, посуд, річ, знаряддя, інструмент, майно (індоєвропейське «dhabh» – «форма, посуд, річ, знаряддя, інструмент» [2, 123]. Виготовлення предметів першої необхідності і прикрас сприяло виникненню слів «вигода», «користь», «благо» і, як наслідок, оцінних понять прекрасного, доброго, благородного. З цього семантичного комплексу кореня доб-, розширеного суфіксами –р (о), впливає значення спільнослов'янського іменника «добро» – «майно», «щастя» і прикметника «добрий» – «заможний, знатний, родовитий». На занятті аналізуємо статтю О. Коновалової, яка досліджує лексему добродійство у творах І.Франка як «підмогу, приятельську услугу, добру раду». Підставою для виокремлення цього значення, зазначає фахівець, є усталена, традиційна сполучуваність лексеми добродійство з дієсловами конкретної семантики робити, зготувати, позискати, зробити та епітетами велике, більше, найбільше [6].

Концепт «праця – добро» розкриваємо крізь призму мовного родинознавства: семантику і етимологію назв спорідненості і свояцтва, етноестетику мови родинних виховних традицій, зокрема побратимства й посестринства, толоки, волонтерства, через пошанну пареміографію. Родина завжди була тим соціальним осередком, у якому кожен її член сумлінно виконував певні обов'язки і ніс відповідальність за свою працю перед іншими членами родини та громадою: «*Роби так, щоб батьку-матері не було соромно від людей*». Виховання дитини відбувалося насамперед через працю, формування в неї аксіологічно зорієнтованого ставлення до власної діяльності: Навіть на запитання про вік дитини батько часто відповідав: «Та вже пастушок, погонич, робітничок, косар». Аналізуємо колискові пісні, утішки, заклички, в яких герої вчать і дрова рубати, і піч топити, і вишивати, і почесній справі ковальства.

На основі проведених досліджень приходимо до висновку щодо етимологічної спорідненості слів «здрастуйте», «дружина», «держава»: в поданих словах виділяється корінь дер-, «дерево». Отже, коли говоримо «здрастуйте», то бажаємо людині бути «гарним деревом», тобто здоровим. Носії східнополіських говірок уживають також такі вислови: *добрий ранок, до побачення, до зустрічі, на все добре, бувайте (зоставайтесь здорові), ідіть з Богом, щастя Вам*.

Окреслюємо етимологію слів *ремесло* і *ремісник* від будівельного терміна «рубати», що походить від прасл. *говь – край, обрізаний шматок. Такого ж походження і говіркові слова *робяте, отроча (дитина)* [5, 123]. З ремеслом асоціювали передусім авторитет батька: *Хоч батько і скупий на слово, але воно є законом; Не навчив батько, не навчить і дядько; Не той батько, що породив, а той, що до ума довів* [11, 123]. Батько є захисником природного стану дитини, уособлює гідність, свободу і стійкість духу свого роду, формує в дітей такі фізичні і вольові якості, як витривалість, незламність духу, дисциплінованість, працелюбство.

У прислів'ях батька величають *господарем, хазяїном, газдою*: *Господаря пізнають по воротах; Газду можна пізнати по дворові, а газдиню по коморі; Без хазяїна [і] хата (земля, дім) сиротина; Без господаря хата (дім, земля) стають сиротами, «двір (дім, товар) плаче*. Добрий (*справний, на всю губу*) *господар*, коли є добрий дім, добре *господарство*, бо добрий *господар* має роботящі руки, пильне око, день і ніч у роботі. Добрий господар - у якого «й соломина не пропаде». Немає доброго *господаря* (тобто є поганий, *кепський, як з собачого хвоста сито*), тоді «пусто в хліві», «вітер у повітці гуляє», «худоба сумує», «ладу не жди» [4, 134]. У цьому контексті акцентуємо увагу на лексемі *захисник*, що утворена від дієслова захистити. Корінь *хист* має і такі значення: уміння що-небудь робити, поводити себе певним чином; здібності // Надзвичайний природний дар, високий ступінь обдарованості; талант [15].

Пропонований модуль передбачає також ознайомлення із етномовною характеристикою родинно-громадських традицій (назв побратимства, посестринства), традицій колективної взаємодопомоги). В основу історії лексем *побратимство, посестринство* покладено традиції глибокої пошани до громади, вірності обов'язку перед другом і рідною землею, взаємної прихильності, довіри, відданості, товариської солідарності, духовної близькості, спільності інтересів, широкій співдружності, що ґрунтується на взаєморозумінні. Характеристика лексеми «громада» в різних слов'янських мовах підтверджує етимологічну спорідненість

зі словом «друг» (*drugъ), що означає «міцний». Слово «толока» (рос. «помочі»), білор. «талока», болгар. «тлака», польськ. «тлука») означає форму колективної, добровільної взаємодопомоги, яка цінувалась у селах: *Без толоки як без руки: ні хати не зробиши, ні сіна не скосиши.*

Людяність, співчуття, повагу до односельців, взаємовиручку виховують традиції добросусідства. Слово «сусід» утворене складанням префікса су- і слова сидіти; це людина, яка пов'язана з іншою за місцем свого перебування. Значення сусідства влучно відображено в українських приказках: *Не купуй собі дім, а купи сусіда, хату придбаєш, а сусіда не продаєш; Добрий сусід кращий за далекого родича; До доброго сусіда можна й городом ходити, а до далекого родича й полями не обійдеш* [11, 167].

У контексті аналізу концепту «праця» приділяємо увагу зі студентами і таким концептам, як гідність і честь. У словнику лексема «гідність» подана як сукупність рис, що характеризують позитивні моральні якості; усвідомлення людиною своєї громадської ваги, громадського обов'язку [16]. У «Лексіконі славеноросському» П. Беринди подано грецьке слово ἄξιος, що означає «достойнь, годенъ, праведенъ» [9, 32]. Л. Сугейко пропонує цікаві лінгвокультурологічні завдання, зокрема про благодійність як чесноту українців; ця допомога може бути не лише матеріальною: добре слово, сонцесяйна усмішка, теплий і щирий погляд лікують оточуючих від зла. Усміхайтесь частіше, адже це надійний місточок між людьми [18].

Крилаті слова М. Рильського «Ми працю любимо, що в творчість перейшла, І музику палку, що ніжно серце тисне. У щастя людського два рівних є крила: Троянди й виноград, красиве і корисне» [13] яскраво презентують напрям «праця – внутрішня краса людини, духовне багатство, саморозвиток людини», увиразнюють лексеми успіх і удача, що асоціюються з такими значеннями, як «*позитивний*», «*результат*», «*досягнення*». У романі У.Самчука «Марія» також читаємо: «То, чуєте, сватуню, вуха мені сусіди протуркали. А що, а куди... А я, чуєте, кажу: аби Бог здоровлячко дав та мир до господи. Працею люди щастя собі добувають...» [14, 35].

Г. Сковорода розглядав процес праці як насолоду й відчуття щастя. Досягнути такого щастя можна, слідуючи велінню своєї внутрішньої природи через спорідненість у певному виді вільної трудової діяльності за покликанням. «Всяка справа спіє, якщо вона вказує дорогу. Не заважай тільки їй, а коли можеш, усувай перешкоди і промощуй шлях для неї, дійсно сама вона чисто і вдало все виконає. Клубок сам собою покотиться згори, відсунь лише камінь, що стоїть на перешкоді. Не вчи його

котитися, а лише допомагай» [15, 436]. Отже, людина є автором своєї життєдіяльності. І цінність людини полягає в умінні постійно працювати над собою, самовдосконалюватися, все глибше пізнавати свої можливості і максимально їх використовувати у своєму житті і професійній діяльності. «Лише постійне самопізнання і саморозвиток виступають інструментом відкриття свого особистісного і творчого потенціалу, вияву тих сфер життєдіяльності, де цей потенціал може бути використаний повною мірою» [12, 23].

Досвід проведення занять з інтегрованого модуля засвідчує доречність завдань, в основі яких концепт «праця», а результатом освітньої діяльності є сформовані компоненти етнолінгводидактичної культури майбутніх учителів: когнітивний, праксеологічний, що передбачає цілеспрямовану підготовку до виконання успішної, ефективної, оптимальної діяльності, аксіологічний, коли у процесі співпраці створюються нові цінні продукти, розвивається творчий потенціал особистості, інтерактивний, що відображає тактики та стратегії взаємодії суб'єктів в умовах профільного навчання. Практиологічний підхід запропоновано застосовувати у процесі продуктивної мовної взаємодії з однокурсниками і викладачем з метою підготовки спільних етно-, соціолінгвістичних проектів тощо.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, важливість ефективної фахової діяльності учителя-словесника в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» актуалізує доцільність праксеологічно зорієнтованого інтегрованого модуля, мета якого формування етнолінгводидактичної культури вчителя-словесника на основі володіння фундаментальними знаннями мови і літератури в поєднанні із традиціями національного виховання, в уміннях використовувати етнолінгвістичний матеріал в освітній діяльності з метою формування загальнолюдських, морально-етичних цінностей. В основу викладання модуля покладено програмні вимоги до соціо-, етнокультурного компоненту навчання української мови у старшій школі, що реалізується в системі навчальних тем з етно-, соціолінгвістики, лінгвокультурології, лінгвокраєзнавства, лінгвопраксеології.

Дослідження національно-маркованих функціонального навантаження лексем, зокрема, концепту «праця» у напрямках значень «праця – благо, добро»; «праця – «здоров'я», «праця – натхнення, внутрішня краса людини, духовне багатство, саморозвиток людини» віддзеркалює національну культуру українського народу, процеси мовомислення, мовотворення і мовопродукування особистості й в контексті формування етнолінгводидактичної культури майбутнього вчителя передбачає

широке коло знань загальнофілологічного, загальнокультурного спрямування, історії рідної мови в тісному поєднанні з історією культури, психології етносу, глибоке розуміння мови фольклору, художньої літератури, вміння виконувати спільні етно-, соціолінгвістичні проекти тощо.

Аналіз етнолінгвістичних проектів студентів на праксеологічних засадах розглянемо в наступних публікаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу/ І.О.Голубовська. – 2004. – К.: Логос. – 284 с.
2. Етимологічний словник української мови: У 7-т. /АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні; Ред.кол. О.С.Мельничук (гол.ред.), І.К.Білодід, В.Т.Коломієць, О.Б.Ткаченко. – Т.1. – К.: Наук. думка, 1982. –789с.
3. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту /Т.А.Єщенко: посібник. – К.: Академія, 2009. – 264 с.
4. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / Віталій Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
5. Історія української мови. Лексика і фразеологія / за ред. В.М.Русанівського. – К.: Наук. думка, 1983. – 739 с.
6. Коновалова О. Віддієслівні іменники з суфіксом -ство на позначення дії/процесу і стану в художніх текстах І. Франка / Оксана Коновалова //Рідне слово в етнокультурному вимірі. – Дрогобич, 2016. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://nwed.ddpu.drohobych.net/article/view/103663/pdf_64
7. Кононенко В. І. Українська етнолінгводидактика / В.І.Кононенко. – Івано-Франківськ. – 1995. – 57 с.
8. Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії / С. Б. Кримський. – К. : Вид. дім Києво-Могилянська академія, 2008. – 367 с.
9. Лексикон славеноросскій П. Беринди / Підгот. текст В. Німчук. – К.: Вид. АН УРСР, 1961. – 272 с.
10. Навчальна програма з української мови для 10-11 класів /Л.Мацько, О.Семенов, Т.Симоненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/gromadske-obgovorennya-program-10-11x-klasiv.html>
11. Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини / Упоряд. М. М. Пазяк. – К.: Наук. думка, 1989. – 480 с.
12. Рибалка В. В. Честь і гідність особистості як духовні засади творчої праці сучасного професіонала: культурно-психологічні та аксіопсихологічні аспекти проблеми / В. В. Рибалка // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. / за ред. Л.Л.Товажнянського, О.Г.Романовського; НАПН України, НТУ «ХП».–Харків: НТУ «ХП», 2012. – Вип. 30 / 31. – С. 9 – 24.
13. Рильський М.Т. Вибрані твори : лірика та поеми / М.Т. Рильський ; вступ. ст. О.Дейча ; художн. В.Є.Перевальський. – К. : Дніпро, 1977. – 351 с.

14. Самчук У. Марія. Хроніка одного життя : [роман] / Улас Самчук ; [підг. тексту та післямова С. П. Пінчука]. – К. : Укр. письменник, 2007. – 191 с.
15. Сковорода Г. Пізнай в собі людину / [пер. М. Кашуба; пер. поезій В. Войнович]. – Львів: Світ, 1995. – 526 с.
16. Словник української мови: в 11 томах. – Том 2, 1971. – 345с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/ghidnistj>
17. Словник староукраїнської мови XIV – XV ст.: У 2-х т. – К.: Наук. думка, 1977. – Т. 2. – 591 с.
18. Сугейко Л. Формування національно-мовної особистості фахівця початкової освіти лінгвокультурологічними засобами /Любов Сугейко // Рідне слово в етнокультурному вимірі. –2016. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://nwed.ddpu.drohobych.net/article/view/103663/pdf_64
19. Толстой Н. И. Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике / Н. И. Толстой. – М. : Индрик, 1995. – 512 с.

REFERENCES

1. Holubovska, I. O. (2004). *Etnichni osoblyvosti movnykh kartyn svitu [Ethnic peculiarities of world language paintings]*. Kyiv: Lohos. [in Ukrainian]
2. Melnychuk, O. S., Bilodid I. K., Kolomiets V. T. & Tkachenko, O. B. (1982). *Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Etymological Dictionary of the Ukrainian Language]*. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
3. Yeshchenko, T. A. (2009). *Linvistychnyi analiz tekstu [Linguistic analysis of the text]*. Kyiv: Akademiia. [in Ukrainian]
4. Zhaivoronok, V. (2006). *Znaky ukrainskoi etnokultury [Signs of Ukrainian ethnoculture]*. Kyiv: Dovira. [in Ukrainian]
5. Rusanivskuy, V. M. (Eds.). (1983). *Istoriia ukrainskoi movy. Leksyka i frazeolohiia [History of the Ukrainian language. Lexics and phraseology]*. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
6. Konovalova, O. (2016). *Viddiieslivni imennyky z sufiksom –stvo na poznachennia dii/protsesu i stanu v khudozhnikh tekstakh I. Franka [Deaf nouns with suffix -stvo in the designation of action / process and state in the texts of I. Franko]. Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri – Native word in the ethnocultural dimension*. Retrieved from http://nwed.ddpu.drohobych.net/article/view/103663/pdf_64. [in Ukrainian]
7. Kononenko, V. I. (1995). *Ukrainska etnolinhvodydaktyka [Ukrainian Ethnolinguodidactics]*. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian]
8. Krymskyi, S. B. (2008). *Pid syhnaturoiu Sofii [Under the signature of Sophia]*. Kyiv : Vydavnuchiy dim Kyievo-Mohylianska akademiia. [in Ukrainian]
9. (Ukrainian language curriculum for grades 10-11). Retrieved from: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/gromadske-obgovorennya-program-10-11x-klasiv.html> [in Ukrainian]
10. Nimchuk, V. (Eds.) (1961). *Leksikon slavenorosskii P. Beryndy [Lexicon slavenorossky by P. Bering]*. Kyiv: Vyd. AN URSSR. [in Ukrainian]

11. Paziak, M. M. (1989). *Pryslivlia ta prykazky: Pryroda. Hospodarska diialnist liudyny [Proverbs and sayings: Nature. Human economic activity]*. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
12. Rybalka, V. V. (2012). Chest i hidnist osobystosti yak dukhovni zasady tvorchoi pratsi suchasnoho profesionala: kulturno-psykholohichni ta aksiopsykholohichni aspekty problemy [Honor and dignity of the individual as the spiritual foundations of the creative work of a modern professional: cultural-psychological and axiopsychological aspects of the problem]. *Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity - Problems and prospects of formation of the national humanitarian and technical elite*, 30/31. Kharkiv: NTU «KhPI». [in Ukrainian]
13. Samchuk, U. (2007). *Mariia. Khronika odnogo zhyttia [Maria. Chronicle of one life]*. Kyiv : Ukr. Pysmennyk. [in Ukrainian]
14. Skovoroda, H. (1995). *Piznai v sobi liudynu [Know the person]*. Lviv: Svit. [in Ukrainian]
15. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Volume 2. (1971). Retrieved from <http://sum.in.ua/s/ghidnistj>. [in Ukrainian]
16. Dictionary of the Old Ukrainian language of the XIV-XV centuries. (1977). Kyiv: Science thought. [in Ukrainian]
17. Suheiko, L. (2016). Formuvannia natsionalno-movnoi osobystosti fakhivtsia pochatkovoї osvity linhvokulturolohichnymy zasobamy [Formation of the national-linguistic personality of the specialist of elementary education by linguocultural means]. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri - Native word in the ethnocultural dimension*. Retrieved from http://nwed.ddpu.drohobych.net/article/view/103663/pdf_64. [in Ukrainian]
18. Rylskyi, M.T. (1977). *Iybrani tvory: liryka ta poetry [Selected works: lyrics and poem]*. Kyiv: Dnipro. [in Ukrainian]
19. Tolstoy, N. Y. (1995). *Yazuk i narodnaia kultura. Ocherky po slavianskoi myfolohyy v etnolynhvystyke [Language and folk culture. Essays on Slavic mythology and ethnolinguistics]*. Moscow: Indryk. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редколегії 13.09.2017 р.